

(Данас, 22.12.2008)

Сада смо сви Кејнсијанци. Чак су се и десничари у САД придружили кампу Кејнсијанаца са разузданим ентузијазмом и у мери која је раније била незамислива. За нас који смо тврдили да имамо неке везе с кејнсијанском традицијом ово је тренутак тријумфа, након што смо били остављени у беспућу, готово избегавани, више од три деценије. Оно што се сада догађа јесте тријумф разлога и доказа над идеологијом и интересима.

Економска теорија дуго је објашњавала зашто слободна тржишта не могу сама себе да коригују, зашто је потребна регулација, зашто постоји важна улога коју у економији треба да игра влада. Међутим, многи, посебно људи који раде на финансијским тржиштима, подржавали су неку врсту „тржишног фундаментализма“. Лоше вођене политике до којих је дошло (подржане и од неких чланова економског тима Барака Обаме), нанеле су огромне трошкове земљама у развоју. Тренутак просветљења дошао је тек када су такве политике почеле да наносе трошкове САД и другим напредним индустријским земљама. Кејнс је тврдио не само да тржишта не коригују сама себе, већ да у случају тешке кризе, монетарна политика вероватно неће бити ефикасна. Потребна је фискална политика. Али нису све фискалне политике исте. У Америци данас, са опасношћу превелике задужености домаћинства и великом несигурношћу, смањивање пореза вероватно неће дати ефеката (као што је имало у Јапану током деведесетих). Већи део средстава од последњег смањивања пореза у фебруару отишао је у штедњу.

Са огромним дугом који је остао иза Бушове администрације, САД би требало посебно да буду мотивисане да обезбеде највећу могућу стимулацију из сваког потрошеног долара. Наслеђе подинвестирања у технологију и инфраструктуру, посебно оних који су окренути заштити животне средине, као и растућа подела између богатих и сиромашних, захтева подударност између краткорочне потрошње и дугорочне визије. То захтева реструктурирање и пореске политике и политике потрошње. Смањивање пореза за сиромашне и повећање издвајања за незапослене, а у исто време повећање

пореза за богате, може да стимулише економију, смањи дефицит и неједнакости. Смањивање издатака за рат у Ираку и повећање средстава за образовање у исто време може да повећа доходак у кратком и дугом року и смањи дефицит. Кејнс је био забринут због замке ликвидности - немогућност монетарних власти да подстакну већу понуду кредита у циљу повећања економске активности. Председник Федералних резерви САД Бен Бернанке упорно је покушавао да избегне да кривица падне на Фед због продубљивања кризе на начин на који су биле окривљене и за Велику депресију, повезивану са мањком понуде новца и колапсом банака.

Требало би читати историју и теорију пажљиво: очување финансијских институција није циљ сам по себи већ средство да се стигне до циља. Важан је проток кредита и разлог због којег је пропаст банака током Велике депресије била важна јесте то што су биле уплетене у одлучивање о кредитној способности; оне су биле складиште информација потребних за очување кредитних токова. Међутим, амерички финансијских систем доживео је значајне промене од тридесетих година. Многе од америчких великих банака удаљиле су се од давања позајмица и окренуле се „бизнису пребацивања“. Фокусирале су се на куповину имовине, препакивање и препродају, док су у исто време забележиле рекорд у некомпетентности да процене ризик и кредитну способност. Стотине милијарди су потрошене да би се сачувале ове нефункционалне институције. Ништа није учињено ни да се обрати пажња на њихове перверзне подстицаје, који су охрабривали кратковидо понашање и претерано ризиковање. Како су приватне награде биле значајно другачије у односу на друштвене повраћаје, није изненађење што је трка за сопственим интересом (похлепа) довела до таквих социјално деструктивних последица. Нису обраћали довољно пажње ни на интересе својих сопствених акционара. У исто време, премало је учињено да се помогне банкама које раде оно што би банке требало да раде, позајмљују новац и процењују кредитну способност.

Федерална влада преузела је билионе долара дугова и ризика. У спасавању финансијског система морамо да бринемо о „вредности у замену за уложени новац“. У супротном, дефицит, који је удвостручен у последњих осам година, биће и даље повећаван. У септембру, било је говора да ће влада повратити новац, са каматом. Како је фонд за спасавање растао, све је јасније да је то само још један пример погрешне процене ризика од стране финансијских тржишта, као што су то стално чинила последњих година. Услови пакета за спасавање Бернанке-Полсон нису били повољни за пореске обвезнике, а још значајније, упркос њиховој величини, нису постигли много у подстицању позајмљивања. Неолиберални захтеви за дерегулацијом такође су дали допринос. У време либерализације тржишта капитала било је добро финансијским тржиштима. Омогућавање Америци да прода своје ризичне финансијске производе и укључи се у шпекулације широм света донело је користи њеним фирмама, иако је нанело велике трошкове другима. Данас, ризик је да ће нове кејнсијанске доктрине бити употребљене и злоупотребљене да би служиле нечијем интересу. Да ли су они

који су се залагали за дерегулацију пре десет година научили лекцију? Или ће једноставно покренути козметичке реформе, минимум који је потребан да се оправда мегабилионски пакети за спасавање? Да ли је дошло до промене стране или само промене стратегије? Након свега, у данашњем контексту, вођење кејнсијанске политике делује још профитабилније него залагање за тржишни фундаментализам. Пре десет година, у време азијске финансијске кризе, било је пуно дискусија о потреби за реформом глобалне финансијске архитектуре. Мало је учињено. Императив је не само да одговоримо адекватно на актуелну кризу већи да покренемо дугорочне реформе које ће бити неопходне ако желимо да створимо стабилнију, напреднију и уједначенију глобалну економију.

Аутор је професор економије на Колумбија универзитету, добитник Нобелове награде 2001. за економију